

CÂMI'U'L-USÛL
II-EHÂDİSİ'R-RESÛL

(جامع الأصول لأحداث الرسول)

İbnü'l-Esir Mübârek b. Muhammed'in
(ö. 606/1210)Kütüb-i Sitte'deki hadisleri
bir araya toplayan eseri.

Kütüb-i Sitte'yi bir araya getirme düşüncesini ilk gerçekleştiren, Endülüslü muhaddis Rezîn b. Muâviye es-Sarakustî'dir (ö. 535/1140). İbn Mâce'nin *es-Sünen*'i yerine İmam Mâlik'in *el-Muvaṭṭa'*ını alarak Kütüb-i Sitte'deki hadisleri şerhetmeksiz bir araya getirdiği, *et-Tecrid li's-şihâh ve's-sünen* diye de anılan eserine *el-Cem' beyne'l-uşûl's-sitte* adını vermiştir. İbnü'l-Esir, Rezîn'in bu eserinde birçok hadisin olması gerektiği yerde zikredilmediğini, mükerrer rivayetlerin fazlaca bulunduğunu, bazı hadislerin de eserde yer almadığını tesbit etmiş, bu eksikleri tamamlayıp ayrıca hadislerdeki *garîb** kelimeleri de açıklamak suretiyle onu kitap adlarına göre alfabetik olarak yeniden tertip etmiştir. Buna göre "İmân ve İslâm", "i'tisâm", "İlâ", "âniye", "ihyâü'l-mevât", "emel ve ecel" gibi muhteva itibarıyla birbirinden farklı konuları hemze ile başladığı için elif harfinde toplamıştır.

Eser başlıca üç bölümden meydana gelmiştir. "Mebâdî" bölümünde hadis usulüne dair bilgiler özetlenmiş, "Maḳâşid" adlı bölümde hadislerin metni verilmiş, "Kitâbü'l-Levâḥik" adını taşıyan son bölümde ise kitap adlarına göre alfabetik olarak tertip edilen eserde muhtevaları itibarıyla herhangi bir bölüme konulamayan hadisler yer almıştır. Kitabın tertibinde harf-i ta'rifler dikkate alınmamış ve kelimeyi meydana getiren harflerin aslı harf olup olmayışına da itibar edilmemiştir. Bunun yanı sıra konuların bütünlüğüne önem verildiği için, uygulanan sistem gereği başka harflerde yer alması gereken kısımlar da ait oldukları ana bölüme dercedilmiştir. Meselâ fey, gulûl, nefl, humus ve şehâdet (şehitlik) konuları ilgileri sebebiyle Kitâbü'l-Cihâd'da ("cim" harfinde) işlenmiş, alfabetik olarak bulunmaları gereken harfin sonunda her biri için "Kitâbü'l-Cihâd'da geçti" kaydı konulmuştur.

Hadislerin senedlerinde yalnız sahâbi olan râviler kaydedilmiş, sahâbe sözlerinin rivayetinde ise o sözleri rivayet eden tâbiîlerin adları verilmiştir. Hadis metinlerinden önce o hadisin Kütüb-i Sitte'-

de yer aldığı esere işaret etmek üzere (خ، م، ط، ت، د، س) gibi rumuzlar konulmuştur. Bazı dikkatsiz müstensihlerin bu rumuzları yazmayacağını hesaba katan müellif bu işaretleri hadis metinlerinin sonunda "أخرجه البخاري ومسلم" şeklinde açıkça yazmıştır. Hadis metinlerinin Buhârî ve Müslim'deki şekliyle verilmesi tercih edilmiş, öteki kaynaklardaki önemli farklar ayrıca kaydedilmiştir.

İbnü'l-Esir *Şahîhayn* hadisleri için Humeydî'nin *el-Cem' beyne's-Şahîhayn*'ını, diğer dört sünendeki hadisler için de hocalarından okuduğu kendi nüshalarını esas almıştır. Bu eserlerde bulunmadığı halde Rezîn'in kitabında rastlanan hadisleri Câmî' u'l-uşûl'e almakla beraber bunların kaynağını bulamadığını göstermek için başlarına rumuz yazmamış, hadis metninin sonuna "أخرجه رزين" kaydını koymakla yetinmiştir.

Eserin en önemli özelliklerinden biri de hadislerde bulunan garîb kelimelerin her harfin sonunda "Şerhu garîbi'l-elif", "Şerhu garîbi'n-nûn" gibi başlıklar altında açıklanmasıdır.

Câmî' u'l-uşûl'ün muhtelif neşirleri vardır. Hindistan'da (Merut 1346), Muhammed Hâmid el-Fikî tarafından on iki cilt halinde Kahire'de (1370/1950), Abdülkâdir el-Arnaût tarafından on bir cilt olarak Dimaşk'ta (1389/1969) yayımlanmıştır. Bu sonuncu neşri esas alan Yûsuf Muhammed el-Bikâî eserdeki hadislerin fihristini yaparak iki cilt halinde neşretmiştir (Beyrut 1405/1984). Fikî neşrine göre eserde 9483, Arnaût neşrine göre 9523 hadis bulunmaktadır. Aradaki kırk hadislik fark numaralama sisteminden kaynaklanmış olmalıdır. Arnaût neşrinde hadislerdeki garîb kelimelerle ilgili açıklamalar, ait oldukları hadisin hemen altında verilmiştir.

Câmî' u'l-uşûl'ün Müttakî el-Hindî tarafından yapılan *el-Fuṣûl* adlı bir şerhi bulunduğunu kaydeden Brockelmann (GAL, I, 438), adı geçen şerhi Müttakî el-Hindî'nin eserleri arasında zikretmemiştir (GAL, II, 503-504; Suppl., II, 518-519). Eser üzerinde yapılan çeşitli ihtisar çalışmalarının başlıcaları, İbnü'l-Bârîzî Hibetullah'ın yazdığı *Tecridü'l-uşûl* (*Tecridü Câmî'i'l-uşûl min ehâdîsî'r-Resûl*) (GAL, I, 438-439; Suppl., I, 608) ile İbnü'd-Deyba' Abdurrahman'ın kaleme aldığı *Teysirü'l-vuşûl ilâ Câmî'i'l-uşûl min ehâdîsî'r-Resûl*'dür (Kalküta 1252; Leknev 1884; Cavnûr 1897; Lahor 1904-1909; Kahire 1331, 1346). Ayrıca Mecdüddin el-Fîrûzâbâdî, eserle ilgili olarak *Teshîlû ṭa-*

rîkî'l-vuşûl ile'l-ehâdîsî'z-zâ'ide 'alâ Câmî'i'l-uşûl adlı bir *zewâid** kaleme almıştır (Kettânî, s. 175). Rûdânî diye bilinen Muhammed b. Süleyman el-Mağribî de Câmî' u'l-uşûl'deki hadislerle Heysemî'nin *Mecma' u'z-zevâ'id*'inden seçtiği hadisleri *Cem' u'l-fevâ'id min Câmî'i'l-uşûl* ve *Mecma' i'z-zevâ'id* adıyla bir araya getirmiştir (Cidde 1973).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Esir, *Câmî' u'l-uşûl* (nşr. Abdülkâdir el-Arnaût), Dimaşk 1969-74, I-XI; Kettânî, *er-Risâletü'l-müsteṭrafe*, s. 174-176; Serkis, *Mu'cem*, I, 106; *Tecrid Tercemesi*, I, 263; Brockelmann, GAL, I, 438-439; II, 503-504; Suppl., I, 607-608; II, 518-519; İsmail L. Çakan, *Hadis Edebiyâtı*, İstanbul 1985, s. 102-104; İmtiaz Ahmad, "İbn al-Athir al-Muhaddith-Life and Works", IS, XXIII/1 (1984), s. 33-43.

İSMAİL L. ÇAKAN

CÂMİYYE

(جامية)

Ahmed-i Câmî'ye

(ö. 536/1141)

nisbet edilen bir tarikat.

Câmî hayatta iken bir tarikat kurmamış olmakla birlikte etrafında toplanan müridleri ve halifeleri ölümünden sonra onun fikirlerini Türkistan, Horasan ve daha sonra Anadolu'da yaydılar. Câmîler adını alan bu dervişlerin faaliyetleri hakkında fazla bilgi yoktur. Ancak Vâhidî 929'da (1523) yazdığı *Menâkıb-ı Hâce-i Cihân* ve *Netice-i Cân* adlı eserinde çağındaki Câmî dervişleri hakkında önemli bilgiler verir. Vâhidî'nin anlattığına göre Câmîler aşk ehli olup semâ ve mûsikîye düşünün idiler. Güzel sese önem verir, mûsikî aletleri çalar ve dinlerlerdi. Sakallarını keser, bıyık bırakırlardı. Yalın ayak gezer, ayaklarına halhal, bellelerine zincir ve kemer, kulaklarına küpe takar, çok defa keçeden aba giyerlerdi. Saçları uzun ve örgülü idi. Câmîler'in bu özel kılık kıyafetleri ve davranışları belli sembolik mânalar taşır. Nitekim anlattıklarına göre vücut gemisini sabit hale getirmek için ayaklarına, İblis'le el birliği etmesin diye ellerine demir halkalar geçirir, ilâhî sırdan başka bir şey işitmesin diye kulaklarına küpe takar, kendilerini Hakk'a ulaştırarak bir "sağlam ip" (habl-i metîn, bk. Âl-i İmrân 3/103) olsun diye saçlarını örerlerdi.

Vâhidî'nin, dinin hükümlerine önem vermeyen ve yollarını şaşıran bir zümre olarak nitelendirdiği Câmîler pîr olarak Şirvanlı Baba Mahmud'u tanır, o vasıta ile Ahmed-i Câmî'ye mensup oldukları-

nı iddia ederlerdi. Dünyaya hiç değer vermediklerini ve zâhid olduklarını iddia ettikleri halde zevk ve keyiflerine düşkün olup ibadetler konusunda çok ihmalkâr davranırlardı. Vâhidî aslında zâhirî ve şer'î hükümlere son derece bağlı bir mutasavvıf olan Câmî'ye mensup olduklarını iddia eden Câmîler'i şer'î hükümlere bağlı kalmayan bâtil bir zümre olarak tanıtır.

BİBLİYOGRAFYA :

Vâhidî, *Menâkıb-ı Hâce-i Cihân*, Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 242; Zebîdî, *İkşid*, s. 44.

SÜLEYMAN ULUDAĞ

CAMLİ KÖŞK

Dolmabahçe Sarayı'nın
cadde kenarındaki alay köşkü
(bk. DOLMABAHCÉ SARAYI).

CAMMÛ

Hindistan'da
Cammû - Keşmir eyaletinde
bir idarî bölge
ve bunun merkezi olan şehir.

Hindistan-Pakistan sınırında yer alan çok eski bir yerleşim merkezi olup Cammû - Keşmir eyaletinin başşehir Srinagar'dan sonra ikinci büyük şehri ve kırsal idare merkezi durumundadır. Himalaya dağlarının eteklerinde Tavî nehrinin sağ kıyısında ve deniz seviyesinden 400 m. yükseklikte kurulmuştur. Kuzeyinde Sivalik sıradağları yer alır, Pakistan'ın sınır şehri Siyalkût'a 40 km. mesafede bulunur; nüfusu 206.135'tir (1981).

Genellikle tarihte Keşmir'e hâkim olan güçler Cammû'ya da hâkim olmuşlardır. Buraya giren ilk müslüman güç, Pencap'ta hüküm süren son Gazneli Sultanı Hüsrev Mâlik'in (1160-1187) ordusudur; Gaz-

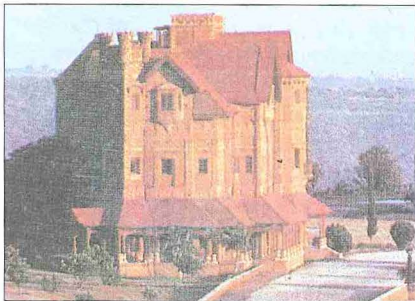
neliler şehri yağmalamış, fakat idareleri altına alamamışlardır. Daha sonra Gazne'yi fetheden (1173) ve bir süre sonra da Pencap'ta Hüsrev Mâlik'i esir alarak Gazneliler'i ortadan kaldıran Gurlular'ın son büyük hükümdarı Muizzüddin Muhammed'in eline geçmişse de onun ölümü üzerine (1206) devletin parçalanması sebebiyle yine yerli Hindû racaların yönetiminde kalmıştır. Timur'un Delhi seferi sırasında (1398) esir aldığı Cammû racasının canının bağışlanması için müslüman olduğu, fakat ondan sonra gelenlerin Hindû dininde kaldıkları bilinmektedir. Keşmir sultanlarından Zeynelâbîdîn Şâhî Han'ın (1417-1467) Cammû racasının kızları ile evlenmesi ve Seyyidler'den Sultan Müizzüddin Mübârek Şah'ın (1421-1433) Lahor'u alırken Cammû racasından yardım istemesi, bölgede Hindû ağırlığının devamlı olarak hissedildiğini gösterir. 1480'lerde Cammû racaları Pencap hâkimi Tatar Han Lûdî'nin saldırısına karşı koymak için Keşmir'deki Hasan Şah ile iş birliği yaptılar. Cammû XVII. yüzyılda Bâbürlü İmparatorluğu'nun hâkimiyetine girdi ve bu durum XVIII. yüzyıla kadar devam etti. Keşmir Sih Devleti'nin eline geçtiği zaman (1819) Cammû da bu devlete katılmış ve Keşmir'i İngilizler istilâ ettiklerinde de bölge valisi Cammûlu Gulâb Singh 1834'te, Sih Devleti adına aldığı Ladak ve Kisthwar'da hâkimiyetine devam etmiştir. Nihayet İngilizler Keşmir bölgesini 1846'da 7.5 milyon rupi karşılığında Gulâb Singh'e verdiler. 1947'de Hindistan-Pakistan ayrımı sırasında müslümanlar Pakistan'a katılmak üzere ayaklanınca Hindû mihrace Hari Singh Cammû - Keşmir bölgesi adına yaptığı bir anlaşma ile Hindistan'ın idaresine geçti. Ancak müslümanların çoğunlukta olması sebebiyle Hindistan bugün bölgeyi tam kontrolü altında tutamamakta ve Cammû - Keşmir eyaleti halk oylaması yaparak bağımsız bir ülke olmaya çalışmaktadır (bk. KEŞMİR).

Cammû ile diğer yerleşim merkezleri arasındaki ulaşım, yolların özellikle bahar selleri yüzünden çok defa kapanması sebebiyle oldukça güçtür. En uygun ulaşım vasıtası olan Siyalkût-Cammû demiryolu, Siyalkût'un Pakistan tarafında kalması sebebiyle 1948'den beri kullanılmamaktadır. Hindistan'ın kuzey demiryolunun son durağı burasıdır. Şehirde racaların oturdukları saraylar, resmî binalar, üniversite, minyatürlerin sergilendiği Amar Mahal Sanat Galerisi ve Ra-

gunath Hindû Mâbedi bulunmaktadır; sokaklar dar ve düzensiz, evler basit görünümü ve çamur sivalıdır. Eğitim her seviyede ücretsizdir. Şehrin yakınlarında Hindûlar tarafından ziyaret edilen Sudh Mahadev, Mandelek ve Sakrala Devi Şi-va gibi mâbedler vardır. Rajaori kasabasındaki Şahidra Şerif Türbesi ise müslümanların sıkça ziyaret ettiği bir yerdir. Şehirde halkın çoğu el sanatlarıyla uğraşır; maden işlemeciliği, oymacılık, kakmacılık, dokumacılık ve çömlekçilik yapılır.

Önceleri Tavî nehrinin her iki kıyısında uzanan Cammû idarî bölgesi XVI. yüzyılda nehrin bir tarafı Cammû, diğer tarafı Bahu idarî bölgeleri olmak üzere ikiye ayrılmış, XVII. yüzyılda Bâbürlüler idaresine geçince tekrar birleşmiştir. Bugün yüzölçümü 3165 km² olan Cammû idarî bölgesi başta Cammû olmak üzere Samba, Aknur, Kathua, Riasi, Rajaori, Udhampur, Bhadarva, Kisthwar şehirleriyle bunların yanında birçok küçük kasabayı içine alır. Genel nüfus 943.395'tir (1981). Bölgede Dogra Râcpûtları, Guccerler ve Catlar gibi mahallî topluluklar yaşamaktadır. Bunların büyük bir kısmı göçebedirler ve el dokumacılığı, dericilik, hayvancılık ve tarımla uğraşırlar. Koyun, keçi, yak ve midilli besler, mısır, arpa, buğday ve pirinç yetiştirirler. Ortalama sıcaklık ocak ayında 14° C, temmuz ayında 33° C'dir. Halkın çoğu Dogrî Pencabî dilini konuşur. Müslümanlar Cammû, Udhampur ve Kathua şehirlerinde yoğun olmakla birlikte idarî bölge nüfusunun ancak % 34'ünü oluştururlar; halkın geri kalanı Hindû ve Sih'tir. Bugün bağımsızlık için mücadele eden Cammû - Keşmir eyaletinin genelinde müslümanlar çoğunluktadır; 1981'de 5.987.389 olan nüfusun 3.843.451'i müslümandır.

Amar Mahal Sanat Galerisi - Cammû / Hindistan

Cammû'da
elde dokunmuş
yün halı
(D. N. Saraf,
Arts and
Crafts
Jammu
and Kashmir,
New Delhi
1987, s. 98)

